

מסורת הש"ס

(א) לקמן נב: (ב) י"א חנוּ, (ג) י"א חנוּ, (ד) [מוסף פ"ג ה"ה], (ה) [מוספתא סס], (ו) [ב"ק פג:], (ז) ב"י את פלשתיים וכן למטה, (ח) [גירסת השאלמות מי ששן בדרך ועמד והי הוא סמוך וכו'], (ט) [גירסת השאלמות פרשת בשלה ס"ח מת אמר לי ר' עקיבא משם ראייה וכו'], (י) [שבת טז: וס"ג], (יב) [בירושלמי דרביי עד שחשיבה], (יג) [בסוף העמ'], (יד) [לעיל מד: ד"ה רב שמי], (טו) בס"א: שמה יכירו גוים וירדפה, (טז) [מורה נבדל],

תורה אור השלם

- ↑ וַיַּגְדוּ לְדָוִד לְאַמֵּר הִנֵּה פִלְשְׁתִּים גִּלְתָּמִּים בְּקַעֲלֵהּ וְהָקָה שָׂסִים אֶת הַיִּגְדוֹת: שמואל א כב א
- ↑ וַיִּשְׁאַל דָּוִד בֶּן־לֵאמֹר הֲאֵלֶּךָ וְהַכִּיתִּי בַּפִּלְשְׁתִּים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל דָּוִד לֵךְ וְהַכִּיתָ בַּפִּלְשְׁתִּים וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת קַעֲלֵהּ: שמואל א כב ב

מוסף רש"י

ומן הנהר. שהוא גדל פתאום וטועף את גל העיר ואת הילדים (ו"ה כב). **ובבבל** כו' ותרומתו: **נהרדעא**. ככל שם המדינה ועיר אחת שבה נקלטה נהרדעא ואותה העיר סמוכה לספר [ב"ק פג:]. **משם** ראייה. נתמיה (סוכה כח). **שלאם** בירר לו. שמים כלכן ושמים ללכן, וכן אם בורר ארבעתן לזות אחת (לקמן פח).

רבינו חננאל

והתנן ר' אליעזר אומר שתים יכנס, והנה זה עכשיו יצא חוץ לחתום ולאזובבדו יום שבת [באור] מתיצות. מאי לאו ר' אליעזר לטעמיה דאמר מי שישן ולא ידע עד שחשיכה יש לו ד' אמות והוא באמצען, והני ד' אמות דיהבו ליה רבנן כמאן דמיבלען בתחומיה דמי, לסיפך תני שתיים יכנס. אי"ל ומדר' אלעזר מוחבת ליה לרבה. אי"ל דשמיעא ליה מיניה דב"ק דרבה דאמר עד כאן לא פליגי רבנן עליה דר' אלעזר דאמרי מי שיצא חוץ לתחום אפי' [אמה] אחת לא יכנס אלא לזכר הירשות, אבל לזכר מצוה מודו ליה, ומתני בדבר מצוה היא, דקתני מי שיצא (חוץ לתחום אפי' [אמה] אחת לא יכנס, לא [אמה] אחת לא יכנס, לא לזכר הירשות). ברשות. פי' ברשות ב"ד. מתני' כל היוצאין להציל חוזרין למקומן. אוקימנא חוזרין

והא סנן **רבי אליעזר אומר**. מי שיצא חוץ לתחום צ' אמות יכנס אצל ג' לא יכנס מאי האי שיעורא דנקט לאו ר' אליעזר לטעמיה דאמר במתני' ט גבי ד' אמות שנתנו חכמים לזולא חוץ לתחום דהוא באמצען שיש לו לכל צידיו צ' אמות ולפיכך זה שיצא צ' אמות חוץ לתחום כיוון דצ' אמותיו דבוקות לו בתחומו קצירא ליה לרבי אליעזר דכמאן דמוזבלען בתחומיה דמו ומותר ליכנס אלמא מילתא היא. ללישנא קמאי' הוא תיובתיה אצל ללישנא בתרא לא נהירא לי דהא לא קאסרי ליה למחדר ומאן דגריס לה מפרש דכיון דהא לא הוו מוזבלעות אלא דבוקות ואפילו הכי שרי שמע מינה הצלעה דבר גדול הוא והיכא דמיזבלען חד תחומא הוי: **ומדריבי אליעזר** אופסא ליה למר. הא פליגי רבנן עליה במתני': **לדבר מצוה** מודו ליה. ומתני' דמי שיצא ברשות דבר מצוה הוא וקאמר רבה לעיל דהצלעה לא מהניא: ואפינו **עוצה**. יותר מארבע אלפים בתמיה והאמרת רישא היכא דלא מיזבלען אלפים אית ליה ותו לא: **אמר רב יהודה** **אמר רב** לא תימא אפי' טובא דלא שרי אלא אלפים והא אסתא לאשמעינן דחוזרין בכלי זיין ולא אמרינן כיון דנעשה מעשה ישליכו כלי זיין מעליהן ולא יחללו שבת בחזרתן וטעמא מפרש לקמן: **דילמא להציל שאני**. ומי שיצא ברשות דמתניתין איכא לאוקמי בעדות החדש ובחכמה הצאה לילד אצל הצא להציל מאויבים יש לחוש שמה אויבים ירדפו! אחריז הלכך אפי' טובא נמי יכנסו לעיר: לא היו זיין משם. ציולאין חוץ לתחום להעיד על החדש מיירי במסכת ר"ה (דף כג:). לא היו זיין דמי שיצא חוץ לתחום אין לו אלא ד' אמות: **והבא להציל מן הגיים** כו'. וקאמר אלפים ותו לא ומתני' קמי כל היוצאין להציל חוזרין למקומן ואפי' טובא: **מניחים כלי זיין**. בחזרתן צבית החיצון שמוצאין חוץ לחומה: הכירו צהן אויבים. שיצאו חוץ לעיר ורדפו אחריהן: **נכנסו**. היוצאין ליטול כלי זיין והצית נר ודחקו זה את זה: **נלאו שראל**. אלפים ותו לא: **נלאו אומות העולם**. חוזרין למקומן אפי' טובא: **אין יוצאין עליהן**. כדמפרש לקמן כשצאו נכרים על עסקי ממון: **לספר**. עיר שמזדלת צין גבול ישראל לגבול האומות יוצאין עליהם שמה ילכדוהו ומשם תהא נוחה הארץ ליכבש לפניהם: **פרגומא**. אי זו היא עיר צבצבל דהויא סמוכה לספר: **נהרדעא**. שהיתה סמוכה לנכרים מנא אחד ולעיריות שיושבין צהן צני גולה מנא שני: **והס לא נאזו כו'**. ואף על פי כן מסר דוד עצמו להציל: **אי שרי אי אסור**. ושבת היתה: **הרי שמואל וציו** דינו קיים. ומידי דאיקור והיתר לא משייל באורים ותומים: **והטעם**. אלמא מבצרי ליה דנלא: **בתנ"י** מי שישב בדרך. לזוז שהיה עיף ולא היה יודע שהוא בתחום העיר וחשכה לו שם וכשעמד ראה שהוא סמוך לעיר ובתחומה: לא יכנס. לעיר להיות כאלשי העיר אלא ממקום שחשכה לו מודד

אלפים פסיעות צינוניות ועד מקום שכלו יכנס: **נלא מסכוין**. שלא היה יודע כשחשכה לו שהוא בתחום העיר ולא נתכוין להיות שציתמו בעיר אלא במקומו: **גב' נלצו היספ**. כשישש שם היה יודע שהוא בתוך אלפים למקום שציתמו: **בתנ"י** אין לו אלא ד' אמות. הואיל וישן היה לא נתכוון לקנות שציתה: **והוא באמצען**. של ד' אמות כלומר צ' אמות יש לו לכל צידיו: **לאזוז רות שירצה**. יטול ד' אמות ואחר שצירר לו לצד זה אין יכול לחזור ולברור לצד אחר: **היו שנים**. עומדין זה רחוק מזה ו' אמות דמיזבלען צ' אמות של כל אחד בתוך של חצרו: **מציאין ואולנין**. בתוך אומן צ' אמות: **ובלבר**

מי שהוציאווהו פרק רביעי עירובין

והתנן ר"א אומר שתים יכנס ג' לא יכנס מאי האי שיעורא דנקט לאו ר' אליעזר לטעמיה דאמר רבי אליעזר לטעמיה דאמר והוא באמצען וארבע אמות דיהבו ליה רבנן כמאן דמיבלען דמו וקאמר יכנס אלמא הבלעת תחומין מילתא היא א"ל רבה בר בר ז' הנה לאביי ומדר"א קמותבת ליה למר אמר ליה אין דשמיע לי מיניה דמר עד כאן לא פליגי רבנן עליה דר"א אלא לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מודו ליה: וכל היוצאין להציל חוזרין למקומן: ואפי' טובא והא אמרת רישא אלפים אמה ותו לא אמר רב יהודה אמר רב שחוזרין בכלי זיין למקומן ומאי קושיא דילמא להציל שאני אלא אי קשיא הא קשיא דתנן ^א בראשונה לא היו זיין משם כל היום כולו התקין ר"ג הוקן * שיש להן אלפים אמה לכל

רוח ולא אלו בלבד אמרו אלא אפי' חכמה הבאה לילד צ והבא להציל מן הגיים ומן הנהר ומן המפולת ומן הדליקה הרי הן כאנשי העיר ויש להן אלפים אמה לכל רוח ותו לא והא אמרת כל היוצאין להציל חוזרין למקומן אפילו טובא א' אמר רב [יהודה אמר רב] שחוזרין בכלי זיין למקומן כדתניא ^א בראשונה היו מניחין כלי זיין בבית הסמוך לחומה פעם אחת הכירו בהן אויבים ורדפו אחריהם ונכנסו ליטול כלי זיין ונכנסו אויבים אחריהן דחקו זה את זה והרגו זה את זה יותר ממה שהרגו אויבים באותה שעה התקינו שיהו חוזרין למקומן בכלי זיין רב נחמן בר יצחק אמר ל"ק כאן שנצחו ישראל את אומות העולם כאן ד שנצחו אומות העולם את עצמן אמר רב יהודה אמר רב ^ה נכרים שצרו על עיריות ישראל אין יוצאין עליהם בכלי זיין ואין מחללין עליהן את השבת תניא נמי הכי נכרים שצרו וכו' ^ט ^י במה דברים אמורים כשבאו על עסקי ממון אבל באו על עסקי נפשות יוצאין עליהן בכלי זיין ומחללין עליהן את השבת ובעיר הסמוכה לספר אפילו לא באו על עסקי נפשות אלא על עסקי תבן וקש יוצאין עליהן בכלי זיין ומחללין עליהן את השבת ^י אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן ובבל כעיר הסמוכה לספר דמיא ותרגומא נהרדעא דרש רבי דוסתאי דמן בירי מאי דכתיב ^י ויגידו לדוד לאמר הנה פלשתים נלחמים בקעילה והמה שוסים את הגרנות תנא קעילה עיר הסמוכה לספר היתה והם לא באו אלא על עסקי תבן וקש דכתיב והמה שוסים את הגרנות וכתיב ^י וישאל דוד בה' לאמר האלך והכיתו הפלשתים האלה ויאמר ה' אל דוד לך והכית ^י בפלשתים והושעת את קעילה מאי קמבעיא ליה אילימא אי שרי אי אסור הרי בית דינו של שמואל הרמתי קיים אלא אי מצלח אי לא מצלח דיקא נמי דכתיב לך והכית בפלשתים והושעת את קעילה ש"מ: **בתנ"י** ^ט מי שישב בדרך ועמד וראה הרי (זה) הוא סמוך לעיר [הואיל] ולא היתה כוונתו לכך לא יכנס דברי רבי מאיר ר' יהודה אומר ^י יכנס א"ר יהודה מעשה היה ונכנס רבי טרפון בלא מתכוין: **גב' תניא** א"ר יהודה מעשה ברבי טרפון שהיה מהלך בדרך וחשכה לו ולן חוץ לעיר לשחרית מצאוהו רועי בקר אמרו לו רבי הרי העיר לפניך הכנס נכנס וישב בבית המדרש ודרש כל היום כולו (אמרו ^ט לו) ^ט משם ראייה שמא בלבו היתה או בית המדרש מובלע בתוך תחומו היה: **בתנ"י** ^ח מי שישן בדרך ולא ידע ^ט שחשיכה יש לו אלפים אמה לכל רוח דברי ר' יוחנן בן גורי והכמים אומרים אין לו אלא ארבע אמות ר"א אומר והוא באמצען ר' יהודה אומר לאזוז רוח שירצה ילך ומודה ר' יהודה שאם בירר לו שאינו יכול לחזור בו ^ט היו שנים מקצת אמותיו של זה בתוך אמותיו של זה מביאין ואוכלין באמצע

מה.

כו א מ"י פכ"ז מהל' שבת הל' טו סמג לאוין סה סו טוש"ע א"ח ס"ח סוף פ"א:

כו ב ג ד מ"י סס טוש"ע שם ס"ג וס"י שטט סע"ף ט:

כז ה ו מ"י פ"צ מהל' שבת הלכה כג סמג לאוין סה סו טוש"ע א"ח ס"י שטט סע"ף ו ^י [והרב אלפס שבת פ"א תנ:]

כב ז מ"י פכ"ז מהל' שבת הלכה ט סמג עשין דרבנן א טוש"ע א"ח ס"ח ת:

ל ח מ"י סס הלכה ד טור

ש"ע א"ח ס"י תל:

לא ט מ"י פ"צ מהל' שבת הלכה טו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח ס"י שטט ס"ד:

רבינו חננאל (המשך) בבלי זיינע למקומן. רב נחמן בר יצחק אמר בזמן שיר ישראל תקיפה על אומות העולם אלפים אמה ותו לא. ובזמן שיד גוים תקיפה על ישראל אפילו טובא. אמר רב יהודה אמר רב גוים שצרו על עיריות של ישראל מחללין עליהן את השבת, ויוצאין עליהן בכלי זיין. במה דברים אמורים שבאו על עסקי נפשות אבל באו על עסקי ממון אין יוצאין עליהן בכלי זיין ואין מחללין עליהן את השבת. ובבביר הסמוכה לספר, פי' על שפת הים, אפילו לא באו אלא על עסקי תבן מחללין עליהן את השבת ויוצאין בכלי זיין. אמר רב נחמן בכל בעיר הסמוכה לספר דמיא, תרגימא נהרדעא. קעילה עיר הסמוכה לספר היתה, והן לא באו אלא על עסקי תבן וקש. וישאל דוד בה' האלך וגו'. ויאמר ה' אל דוד לך והכית בפלשתים והושעת את קעילה. מאי קמבעיא ליה כו'. מתני' מי שישן בדרך ועמד והרי הוא קרוב לעיר כו', פי' כיון שהיה בדעתו מתחילה לילך בזה העיר אע"פ שעכשיו לא הזכיר כלום, אמר רבי יהודה לדינו כדון [מין] שיצא לילך בעיר שמערבין בו שמותר לו לילך עד אותה העיר, אם היה בתוך ד' אלפים אמה שנמצא כאילו עירב ברגליו. וכך נכנס ר' טרפון בלא מתכוין שני תחומי שבת כאילו עירב ברגליו. תניא אמר ר' יהוד' מעשה בר' טרפון שחשכה לו לילי שבת ולן חוץ לעיר כו'. אמר לו ר' יעקב שמא ר' טרפון בלבו היה ליכנס, או שמא ההוא בית המדרש מובלע בתחומו הוי. מתני' מי שישן בדרך ולא ידע עד שחשכה וכו'.

ומדרב"י א"עיוזר קמותבת צ"ה צמר. משמע דרצה אמר אנה דאמר כרבנן וזה קשה ללשון שני דרש"י דרצה אית ליה הצלעת תחומין מילתא היא לענין ליכנס ולרבנן לית להן הצלעה כלל:

אי מצ"ח אי לא מצ"ח. וא"ת א"כ היכא דריש ר' דוסתאי דמחללין עליו השבת דלמא חול היה אי משום דמספקא ליה דכתיב וישאל דוד הא מסקינן אי מנלמא אי לא מנלמא ויש צקעילה דקרי ליה מלחמה ומסר דוד נפשיה עליה אע"פ שלא בלו אלא על עסקי תבן וקש שמע מינה דמחללין עליה נמי את השבת: להודיעך

והבא להציל מן הגיים ומן הנהר ומן המפולת ומן הדליקה הרי הן כאנשי העיר ויש להן אלפים אמה לכל רוח ותו לא והא אמרת כל היוצאין להציל חוזרין למקומן אפילו טובא א' אמר רב [יהודה אמר רב] שחוזרין בכלי זיין למקומן כדתניא ^א בראשונה היו מניחין כלי זיין בבית הסמוך לחומה פעם אחת הכירו בהן אויבים ורדפו אחריהם ונכנסו ליטול כלי זיין ונכנסו אויבים אחריהן דחקו זה את זה והרגו זה את זה יותר ממה שהרגו אויבים באותה שעה התקינו שיהו חוזרין למקומן בכלי זיין רב נחמן בר יצחק אמר ל"ק כאן שנצחו ישראל את אומות העולם כאן ד שנצחו אומות העולם את עצמן אמר רב יהודה אמר רב ^ה נכרים שצרו על עיריות ישראל אין יוצאין עליהם בכלי זיין ואין מחללין עליהן את השבת תניא נמי הכי נכרים שצרו וכו' ^ט ^י במה דברים אמורים כשבאו על עסקי ממון אבל באו על עסקי נפשות יוצאין עליהן בכלי זיין ומחללין עליהן את השבת ובעיר הסמוכה לספר אפילו לא באו על עסקי נפשות אלא על עסקי תבן וקש יוצאין עליהן בכלי זיין ומחללין עליהן את השבת ^י אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן ובבל כעיר הסמוכה לספר דמיא ותרגומא נהרדעא דרש רבי דוסתאי דמן בירי מאי דכתיב ^י ויגידו לדוד לאמר הנה פלשתים נלחמים בקעילה והמה שוסים את הגרנות תנא קעילה עיר הסמוכה לספר היתה והם לא באו אלא על עסקי תבן וקש דכתיב והמה שוסים את הגרנות וכתיב ^י וישאל דוד בה' לאמר האלה ויאמר ה' אל דוד לך והכית ^י בפלשתים והושעת את קעילה מאי קמבעיא ליה אילימא אי שרי אי אסור הרי בית דינו של שמואל הרמתי קיים אלא אי מצלח אי לא מצלח דיקא נמי דכתיב לך והכית בפלשתים והושעת את קעילה ש"מ: **בתנ"י** ^ט מי שישב בדרך ועמד וראה הרי (זה) הוא סמוך לעיר [הואיל] ולא היתה כוונתו לכך לא יכנס דברי רבי מאיר ר' יהודה אומר ^י יכנס א"ר יהודה מעשה היה ונכנס רבי טרפון בלא מתכוין: **גב' תניא** א"ר יהודה מעשה ברבי טרפון שהיה מהלך בדרך וחשכה לו ולן חוץ לעיר לשחרית מצאוהו רועי בקר אמרו לו רבי הרי העיר לפניך הכנס נכנס וישב בבית המדרש ודרש כל היום כולו (אמרו ^ט לו) ^ט משם ראייה שמא בלבו היתה או בית המדרש מובלע בתוך תחומו היה: **בתנ"י** ^ח מי שישן בדרך ולא ידע ^ט שחשיכה יש לו אלפים אמה לכל רוח דברי ר' יוחנן בן גורי והכמים אומרים אין לו אלא ארבע אמות ר"א אומר והוא באמצען ר' יהודה אומר לאזוז רוח שירצה ילך ומודה ר' יהודה שאם בירר לו שאינו יכול לחזור בו ^ט היו שנים מקצת אמותיו של זה בתוך אמותיו של זה מביאין ואוכלין באמצע

אלפים פסיעות צינוניות ועד מקום שכלו יכנס: **נלא מסכוין**. שלא היה יודע כשחשכה לו שהוא בתחום העיר ולא נתכוין להיות שציתמו בעיר אלא במקומו: **גב' נלצו היספ**. כשישש שם היה יודע שהוא בתוך אלפים למקום שציתמו: **בתנ"י** אין לו אלא ד' אמות. הואיל וישן היה לא נתכוון לקנות שציתה: **והוא באמצען**. של ד' אמות כלומר צ' אמות יש לו לכל צידיו: **לאזוז רות שירצה**. יטול ד' אמות ואחר שצירר לו לצד זה אין יכול לחזור ולברור לצד אחר: **היו שנים**. עומדין זה רחוק מזה ו' אמות דמיזבלען צ' אמות של כל אחד בתוך של חצרו: **מציאין ואולנין**. בתוך אומן צ' אמות: **ובלבר**

ובצלז

^[א] דכתי רבינו אלעזר דמי ששם פלשתיים ששאלו מנה ונראה דצ"ל מי שיצא ברשות ואמרו לו כי ופי' ברשות כ"ד פ"ג